

ምብርባር ካስልን ሀሉው ብድሆታትን

ተስፋጽዮን መድሃንዩ (ፕሮፌሰር)

ብ17 ነሐሴ 2015 ኣብ ፈስቲቫል ካስል
ዝቐረበ ሓጺር ኣስተብህሎት¹

ዝኸበርኩም መራሕትን ኣባላትን ውድባት!

ዝኸበርክንን ዝኸበርኩምን ተሳተፍቲ ፈስቲቫል!

ኣብዚ ፈስቲቫል'ዚ ብዝኸውነ መልክዕ ቃል ንኸስምዕ መደብ ኣይነበረንን። እንተኸውነ ግን፡ ብዙሓት ብጸት “ገለ ዶክተር ኣይትብልን ኢኻ ሎምስ?” ዝብል ቃና ኣግራሞት ዘለዎ ሕቶ ስለዘቐረቡለይ፡ “ኣንታ ገለ ክይበልኩ ንግደይ እንተተመለስኩስ ክረገመኒ ኢዮም ግዲ” ብምባል ተሰከፍኩ። መርገም በዓል ኢሳያስ ደኣ ኢዩ ዘይበጽሕ እምበር፡ መርገም ብጸትን ኣሕዋትንሲ ይበጽሕ ኢዩ!! ብዝብል ስግኣት ገለ ንኸብል ወሰንኩ።

ብተወሳኺ ከኣ - ሓቂ ይሓይሽ! - “ንጉስ እንተረኣኹስ ጥራዕ፡ ጥራዕ ይመጸኒ” ከምዝበሃል፡ ንኣኻትኩም ስለዝረኣኹ፡ መጉልሕ ድምጺ ኸኣ ኩድጭ ኢሊ ከምዘሎ ስለዘስተብሃልኩ፤ ንኹነታትና ብዝርኢ ንእሽቶ ጥርግን ንኸቐርብ ብሕልና ተደፋፊኤ፡ ኣብ መድረኽ ወጺኦ እነኹ።

ኣብ ፈስቲቫል ካስል መደረ ካብ ዘየስምዕ ሕጅስ ነዊሕ ጊዜ - ማለት፡ ገለ ዓመታት - ኩይኑዮ። ምኽንያቱ ዝተሓላለኸ ኢዩ። ኦቲ ቀንዲ ግን ንታሪኽ እዚ ፈስቲቫል ዝርኢ ኢዩ። ብምኽንያት ናይቲ ክንሓልፎ ዝጸናሕናን ንሓልፎ ዘሎናን ዝተሓላለኸ ኩነታት፡ ካስል - እሳ መነሃርያ ምንቅስቃሳት ተቃውሞ ዝነበረት ካስል - ዳርጋ ቅሂማ፡ ኣሰር ዓሪባ ነይራ። ስለዚ ኸኣ ኣነ መደረ ክህበሉ ዝኸእል ኣጋጣሚ ኣይነበረን ወይ ኣዚዩ ውሒዱ ነይሩ።

ሕጂ ግን ካስል፡ ሳላ ምዑታት ተቃለስቲ፡ እንደገና ትበራበር፡ እንደገና ትትንስ እነሃ፤ እዚ ኣዚዩ ዘሓገስ ኣሳልጦዮ እሞ፡ እንቋዕ ፈስቲቫል ካስል ብዓወት ንምውዳብ ኣብቃዓኩም ኢሊ ነዞም ምዑታት ተቃለስቲ ዮሃና ክብሎም እደሊ።

፩

ሕጂ ካብዚ ትማሊ ምሽትን ሎሚ መዓልትን ዝሰማዕኩዎ መልእኽትታት ተበጊሰ ብዛዕባ ገለ ነጥብታት ቁሩብ ርእይቶን ትዕዝብትን ክገልጽ እንተዘይከዎይኑ፡ ዘተዳለወ ስሩዕ ኣስተምህሮ የበለይን። እተን ቁሩብ ግን እነሆዎ፤ ከይተስተዋሕድዎን ተስፋ እገብር።

ሀሉው ኩነታት ኤርትራ ካብቲ ቅድሚ ሎሚ ክንምድር ከሎና ዝነበረ ዝተፈለየ ኢዩ። እቲ ቅድም ኤርትራ ኣብ መንገዲ ሞት ኢያ ዘላ እናበልና ኢና ስኽፍታና

¹. እዚ ጽሑፍ'ዚ እቲ ኣብ ካስል ዝቐረበ ርእይቶን ብትሕዝቶኡ ፈጸሙ ሓደ ኢዩ። እንተኸውነ ግን እዚ ጽሑፍ'ዚ ኣብ ዝዳለወሉ ዝነበረ ጊዜ፡ ሕግታት ሰዋሰው ትግርኛ ንኸይጠሓስ፡ ትርጉም ትሕዝቶ ዘይቀየረ ኣዚዩ ቁሩብ ናይ ቃላትን ሓረጎትን ለውጥታት ተገይሩ ኣሎ።

ንገልጽ ዝነበርና፡፡ ኤርትራ ካብ መንገዲ ጥፍኣት ንክትእለ፡ እሞ ንጎደና ህይወት ገጸ ንክትጥምትን ብኡኡ ንክትጓዝን ተቓለስና። ክሳብ ሕጂ ኣይተዓወትናን፤ ሎሚ ብፖለቲካዊ ኣዘራርባ ኤርትራ ሞይታ ኢያ፤ ግን ንሓዋሩ ኣይከውንን፤ ክትትንስእ ትኸእል'ያ!! ቃልስና እምበኣር፡ ከምቲ ኣብቲ ቅድሚ ትሸፍተ ወርሒ ኣቢሊ ዝዘርጋሕኩዎ ጽሑፍ ገሊጸዮ ዘለኹ፡ ትንሳኤ ኤርትራ ንምርግጋጽ ዝግለመ ኢዮ።

ካስል ንግና ኩሉጊዜ ታሪኻዊት ኢያ። እዚ ናይ ሎሚ በዓል ትንሳኤ ፈስቲቫል ካስል ኢዮ ኢለኩም ኢዮ፤ ኣብዚ እዋንዚ ዝኸሰት ዘሎ ትንሳኤ ካስል ኣብ ታሪኽ ቃልስና ኣገዳሲ ምዕራፍ ኢዮ፤ ትንሳኤ ኤርትራ ክረጋገጽ ዝኸእል ራእይ ሙጻኑ ዝእምት ሰናይ ምልክት ኢዮ። ነዚ ክብለኩም ከለኹ ልባዊ ሓጎስ ከምዝሰምዓኒ ክገልጸልኩም እፈቱ።

፪

ካልእ ሓዲሽ ነገር ኣሎ፤ ንሱ ኸኣ ንበዓል ኣነ ዝምልከት ኢዮ። ጊዜን ከልብን ከይጸዋዕኩም ይመጹ ይበሃል። ጊዜ ይጎደ ኣሎ፤ ንሕና ኸኣ ንግቢ ኣሎና። ኣነ ብርግጽ እግቢ ኣለኹ፤ ኣብ ናይ ህይወት ድሕሪ ቀትሪ ካብ ዝኣቱ ዛጊት ቁሩብ ዓመታት ሓሊፉ ኣሎ። ክንደይ የዕሩኸተይን ብጸተይን ከኣ ሓሊፎምን ይሓልፉ ኣለዉን።

ኣብዚ ዕድመ'ዚ እምበኣር ዝትክኡና ኣፍሪና'ዶ? ነፍሪ ዶ'ኸ ኣሎና? ዝብል ሕቶ ጠብላሕ ክብለና ናይ ግድን ኢዮ። ነዚ ሕቶ'ዚ ብዘርኣ “እወ ኣፍሪና ኢና!” ኢልና ብርእሱ-ምትእምማን ክንዛረብ ንኸእል ኣይመስለንን። ኣየፍረናን! እዚ ኸኣ ሕምቀት ኢዮ። ከምቲ ኣብ ፈስቲቫል ካስል 2002 ዝበልኩኹም፡ “ንገዛእ ርእሱ መተካእታ ዘይብሉ ዝገብር ኣመሓዳሪ ወይ መራሒ ሕማቕ - ማለት ጎዳኢ - መራሒ ኢዮ”።

ትማሊ ምሸት መንእሰያትና - በዓል ወይንን፡ ማሕሙድ ጣህርን ዓብዱሰላምን - ዘሓጉስ መልእኽትታት ኣሰሚዖምና። ናይ ኩሎም ጽቡቕ ነይሩ። ንመልእኽትታት ወይንን ማሕሙድ ጣህርን ከየንኣላስኩ፡ ንክልተ ካብተን ዓብዱሰላም ዘቕረበን ነጥብታት ኣብዚ መልእኽት'ዚ ክጠቕሰን ኣድላዩ ከይኑ ረኺቡዮ ኣለኹ።

እታ ቀዳመይቲ ነጥቢ እናተቓለስና እውን እንተኹን፡ ንመሃር! ንስራሕ! ትብል ኢያ። ኣነ ብዘፈልጠ፡ ካብ 1971 - ማለት ካብ ቅድሚ 44 ዓመታት - ጀሚሩ መብዛሕትኡ እቲ ኣብ ደገ (ብሕልፊ እቲ ኣብ ምዕራባዊ ዓለም) ዝነበረን ዘሎን ኤሪትራዊ ኣብ ትምህርቲ ኣየድሃበን ጥራይ ዘይከውን፡ ኣብ ትምህርቲ ንኸየድህብ እውን ተገይሩ ኢዮ። መሪሕነት ህዝባዊ ግንባር ትምህርቲ ኣየተባብዐን ጥራይ ኣይከውንን፤ ምሁር ተበላጺ ኢዮ ብምባል ስሩዓቱ (መብዛሕትኡም) ካብ ዝመሃሩ ሰሪሖም ንውድብ ብገንዘብ ከምዝሕግዙ ኢዮ ዝገብር ዝነበረ። እቲ ውጽኢቱ ሕጂ ንርእዮ ኣሎና፤ ማሕበረ-ሰብ ኤርትራ ሕጂ ክቱር ዋሕዲ ምሁራት ኣለዎ። እዚ ኩነታት'ዚ ብዝቐልጠፈ እዋን ንኸቐየር እንታይ ክግበር ከምዘለዎ ምርምር ዘድልዮ ጉዳይ ከይኑ ኣሎ።

እታ ካልኣይቲ ነጥቢ ናይ ዓብዱሰላም ንኢሳያስ ከምውልቀ ሰብ ጥራይ ምቁማት እኹል ኣይከውንን፤ እንታይ ደኣ ነቲ ኣብዚ ኩነታት'ዚ ኣብጸሑና ዘሎ ፖለቲካ ብቐንዱ እውን ኣለሊኻ ምቅላስ የድልየና ኢዮ ትብል ኢያ። እዚኣ ኣዚያ ኣገዳሲት ዝኹንት ነጥቢ ኢያ። ኢሳያስ ኣልጊሱ እቲ ፖለቲካኡ እንተቐጸለ፡ እቲ ጸገም ኣየልግስን ኢዮ። ስለዝሆነ ፖለቲካ ኢሳያስ - ፖለቲካ ህግዲፍ - እንታይ ሙጻኑ ኣለሊኻ፡ ወጊድነቱ ምብልሓትን ምስራዕን እቲ መሰረታዊ ዕላማ ተቓወምቲ

ሓይልታት ክኸውን ኣለዎ። ነዛ ነጥቢዚኣ ብምልዓሉ ንዓብዱ-ሰላም ከመስግኖን፣ ብኡ ኣቢሊ ኸኣ ኣጅኻ ክብሎን እደሊ።

፫

ምሁራትና ውሑዳት ኢዮም እምበር ምሁራት ፈጺሞም የብልናን ኣይከብንኩን ዝብል ዘለኹ። ጀብሃ - ማለት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ - ብኣእምሮ ብቑዓት ዝኸውኑ ካድራት ነይሮማ ኢዮም። ብዙሓት ካብኣቶም ሕጂ ኣብ ስደት - ኣብ ኣመሪካ፣ ኣውሮጳ፣ ኣውስትራሊያ ወዘተ ኣለዉ። ግን እንተወሓደ ንታሪኽ ጀጋኑ ጀብሃ ብዝርኢ እኳ መጽናዕትታትን ምርምራትን ገይሮም ጽሑፋት ኣየበርከቱልናን።

ነዚ ነጥቢዚ ሓደ ሓደ ጊዜስ እናገሃኹ ኢየ ዝገኘክሮ። ዝገሃየሉ ምኽንያት ከኣ ታሪኽ ጀጋኑ ጀብሃ ኢትዮጵያውያን ኣብ መጽሓፍቶም ኣስፊሮሞ ስለዝረከብ ኢዮ። ንኣብነት ሓውና መሓሪ ተስፋይ (ኩሉኹም ትፈልጥዎ ተቐማጣይ ካስል) ብ 1977 ኣብ ኣዲስ ኣበባ ኣብ ምንታይ ውዕሎ ከምዝወግለ ፍቅር ስላሰ ወግደረስ “እኛና ኣብዮቱ” ኣብ ዝብል መጽሓፍ ጠቐሱዎ ኣሎ። ጎይትኦም ለባሲ ዝተባህለ ተጋዳላይ ጀብሃ ኣብ ኣዲስ-ኣበባ ኣብ ምንታይ መደብ ከምዝነበረን ስለምንታይ ከምዝተረሸነን፣ ሓደ ወታደር እሸቱ ወንድሙ ወ/ስላሴ ዝተባህለ “ህይዎት በመንግስቱ ቤተ-መንግስት” ኣብ ዝብል መጽሓፍ ሓቢሩ ኣሎ። ከምኡ እውን ሓዲሽ ወልደ-ገርጊሽ ዝተባህለ ፍሉጥ ስዉእ ተጋዳላይ ጀብሃ እንታይ ዓይነት ሰውራዊ ኒሕን ኣህጉራዊ ኣራኣጺያን ከምዝነበሮ ካሕሳይ ብስራት ኣብርሃ ዝተባህለ ተጋዳላይ ኢህኣፓ ዝነበረ “የኣሲምባ ፍቅር” ኣብ ዝተባህለ መጽሓፍ ገለጽዎ ኣሎ።

ነዚታት ክርኢ እንከለኹ ኣነ ብቐዓት ዘለዎም ካድራት ጀብሃ ዝነበሩ ኣብ በዓል ኣውሮጳን ኣመሪካን ዘለዉ እንታይ ይገብሩ ነይሮም! እንታይኹ ይገብሩ ኣለዉ! ብምባል እጉህን ኣስተንትንን።

በታ ውስንቲ ዓቕምና ገለ ፈተነታት ዝገበርና ኣለና። ካድራት ጀብሃ ግን ብዙሕ ኣይሓዘኹን። ምስዚኣ ብዝተተሓሓዘት ሓንቲ ነገር ከካፍለኩም እደሊ። ብ1986 ሓንቲ ታሪኻዊ መርገጻት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ብዓይኒ ስነ-ፍልጠትን መትከልን ቅኑዕ ከምዝነበረ ትምስክር መጽሓፍ ኣሕቲመ። ካድራት ጀብሃ ግን ኣይተጠቐሙላን። ሓደ ውልቀ-ሰብ ጥራይ ሰፊሕ ጽሑፍ ብምድላው ንትሕዝቶኣን ንመንፈሳን ብምምጋስ ጽሑፍ ብኢንተርነት ዘርጊሑዎ። ንሱ ኸኣ ኣብዛ ናይ ሎሚ ታሪኻዊት ፈስቲቫል ካስል ካብ ካናዳ መጺኡ ምሳና ዝርከብ ቡርሃን ዓሊ ዝተባህለ ሓውና ኢዮ። ንሓውና ቡርሃን ዓሊ ድሙቕ ጣቕሲት ክትልግሱለይ ብትሕትና እሓተኩም ኣለኹ።

፬

ኣብቲ ትማሊ ምሸት በቶም መንእሰያት - ማለት ብውክልና ማሕሙድ ጣህር - ብቋንቋ ዓረብ ዝቐረበ ሰፊሕ ጸብጻብ፣ ብዛዕባ እቲ ኣብ ኢትዮጵያ ዘተኸየደ ኣኼባታትን ኣካቢብዎ ዝነበረ ጸገማትን መግለጺ ተዋሂቡ ነይሩ። ኣብ ዝርዝራቱ ክኣቱ ኣይደልንዮ። ካብቲ ዝቐረበ ጸብጻብ ግን፣ ተቐውሞ ውድባትና ሉዓላውነተን ወይ ኣውቶኖሚኣን ንኸሕልዎ ክቃለሳ ከምዘለወን እዞም መንእሰያት ተረዲኦም ከምዘለዉ በሪሁለይ ኣሎ፤ ብሓቂ ኸኣ ተሓጉሽ።

ሓው ዶክተር ሃብተ ኣብ ዘስምዖ ቃል ውድብ እውን ኣውቶኖሚ ንምሕላው ኒሕ ከምዘሎ ተንጸባሪቐ ኢዮ። ብፍላይ ኣብ ጥቓ መወዳእታ ናይቲ ቃል ንጥቕሲ ኣቶ

ሰብሐት ነጋ ብምርቋሕ ዘነጸሮ መርገጽ ውድብ ኣዚዩ ተሰማሚዑኒ ኢዩ፤ ስለዚ ከኣ ንዶክተር ሃብተ ዮሃና ኢለዮ ኢዩ። እነ ግን ከም ውልቀ-ሰብ ነጻነተይ ደረት ዘይብሉ ስለዝኾነ፡ ነዚ ጉዳይዚ ብዝርኢ ኪኖ እቲ ዶክተር ሃብተ ዝበሎ ክኸይድ ኢዩ።

ቀንዲ ዝምድና ተቃውሞ ውድባት ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ ኢዩ። እዚ ዝምድናዚ ዝኸበር ግን እተን ውድባት ነጻነተን ወይ እውቶኖሚኣን ዝሓለዎ እንተድኣ ከይነን ኢዩ። እቲ ካብ ኢትዮጵያ ዝመጽእ ሓገዝ ንዕላማና ዘይሃሲ፡ ንግና መሳርሒ ዘይገብር ክኸውን ኣለዎ፤ ኤርትራዊ ውድብ ከንካ መሳርሒ መንግስቲ ኣዲሱ-አበባ ክትከውን የብልካን ማለት ኢዩ።

ሎሚ መዓልቲ ዘተፈላለዩ መራሕቲ ወይ ወከልቲ ውድባት ሓቢርካ ምስራሕ ኣድላዩ ሙኅኑ ገሊጾም። ጽቡቕ ሓሳብ ኢዩ። ይመልኦ፤ ኣብ ግብሪ ተተርጉሙ የርእየና ካብ ምባል ኣይንቐጠብን። እንተኾነ ግን እዚ ሓሳብዚ ካብ ቅድሚ ክንደይ ዓመታት - ብኣጋኡ ካብ ፈለማ ተስዓታት - ጀሚርካ ዝቐርብ ዝነበረ ሙኅኑ ምዝካር ኣድላዩ ኢዩ። ምስዚ ብዝተተሓሓዘ ክጥቀስ ዘላዎ ኣገዳሲ ነጥቢ ኣሎ። ውድባት ብሓባር ክሰርሑ ዝኸእሉ ሉዓላውነት ክህልዎም ከሎ ጥራይ ሙኅኑ ክዝከር ኣለዎ። ናይ ገለ ጎረባብቲ መንግስታት መሳርሒ ከንካ ምስ ካልኦት ሃገራዊ ኤርትራዊ ውድባት ንረብሓ ኤርትራ ክትላፈን ኣይትኸእልን ኢኻ።

መሳርሒ መንግስቲ ኣዲሱ-አበባ ክንከውን የብልናን ኢለ። መሳርሒ መንግስቲ ኣዲሱ-አበባ ትኸውን ኣለኻዶ ወይስ የሎኻን ንኸትፈልጥ እቲ መንግስቲ ኣብ ኢትዮጵያ እንታይ ይገብር ከምዘሎ ክትፈልጥ ኣሎኻ፤ ነዚ ንኸትፈልጥ ከኣ ምዕብልናታት ኣትዮጵያ ክትከታተል፡ ኩነታት ኢትዮጵያ ብዕምቁት ክትርዳእ ኣሎኻ ማለት ኢዩ። ኣጻዕድው ኣቢለ ክዛረብ፡ መሳርሒ ወያኔ ትኸውን ኣሎኻዶ የሎኻን ንኸተለሊ መታን ወያኔ ኣብ ኢትዮጵያ እንታይ ይገብሩ ከምዘለዉ ኣድቂቕካ ክትፈልጥ ኣሎኻ ማለተይ ኢዩ።

ስለዚ ኣብ ምንቅስቃሳት ተቃውሞ ዘለኹም ኩሉኹም ምዕብልናታት ኢትዮጵያ ኣድቂቕኩም ተኸታተሉ። መስርሕ ምክትታልኩም ከኣ ነጻን ንጡፍን ክኸውን ኣለዎ። እዚ ማለት፡ ነቲ እቲ መንግስቲ ዝህቦ ጸብጸብ ምዕብልናታት ምእማን ከይከውን፡ ባዕልኻትኩም ብዘገበርኩም ምክትታል ኣብ ኢትዮጵያ እንታይ ይካየድ ከምዘሎ ፍለጡ ማለትዮ።

ነዛ ጥርግን ኢለ ዝገለጽኩዎ ሓጻር መልእኽቲ ንኸቐርብ ብዝተዋህበኒ ዕድል ብዙሕ ኣመስግን። የቐንየለይ!!